

แนวคิดการเกิดโรค และปัญหาสุขภาพในชุมชน

ผศ.ดร.ประพัฒน์ เป็นตามวา
สาขาวิชาอนามัยสิ่งแวดล้อม
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

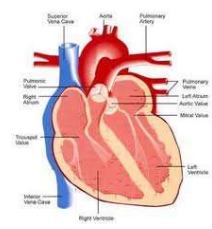
วัตถุประสงค์ในการเรียนรู้

- อธิบายความสัมพันธ์ทางองค์ประกอบและปัจจัยสำคัญเกี่ยวกับมนุษย์ **สิ่งที่ก่อให้เกิดโรค** และ **สิ่งแวดล้อม** ที่มีอิทธิพลต่อการเกิด การกระจายโรคในชุมชน และสามารถนำความรู้มาประยุกต์ในการป้องกัน ควบคุมโรคได้

หัวข้อการบรรยาย

แนวคิดการเกิดโรค/ปัญหาสุขภาพ
ปัจจัยสามทางวิทยาการระบาด
หลักการป้องกันและควบคุม

แนวคิดการเกิดโรคและปัญหาสุขภาพ

- ความเชื่อเกี่ยวกับการเกิดโรคในสมัยต่างๆ
- ปัจจัยสามทางวิทยาการระบาด
- ระบบนิเวศวิทยาเกี่ยวกับมนุษย์ สิ่งแวดล้อม และ สิ่งที่ทำให้เกิดโรค
- ภาวะที่มีความสมดุลและไม่มี ความ สมดุล

แนวการเกิด โรคในสมัยต่างๆ

- 1. เกิดจากภูตผีปีศาจ เวทย์มนต์คาถา การลงโทษจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์
- 2. เกิดจากการผิดปกติของกฎแห่งธรรมชาติ (Natural law)

กรีก : ดิน น้ำ ลม ไฟ

เอเชีย : การเสียดุลของธาตุ ความคิดที่เป็นบาป อิทธิพลภูตผีปีศาจ

อธิบายการเกิด โรคระบาดว่ามี 3 สาเหตุ

- 1. ส่วนประกอบในบรรยากาศเป็นพิษ
- 2. ความผิดปกติในตัวบุคคล
- 3. สัมผัสผู้ที่ เป็น โรค

3. เกิดจากการสัมผัสผู้เป็น โรค

มีความเชื่อว่า โรคเกิดขึ้นจากการสัมผัสผู้เป็นโรค / สิ่งของเครื่องใช้ เช่น **โรคเรื้อน ฝีดาษ กามโรค โรคหัด** เชื่อว่าต้องมีเชื้อบางอย่างทำให้เกิดโรคในผู้ป่วย

4. ทฤษฎีเชื้อ โรค

เชื่อว่า โรคเกิดจากเชื้อโรค **Robert Koch** (ค.ศ.1843-1910) ตั้ง ทฤษฎีเกี่ยวกับการเกิด โรค โดยเชื้อโรค มีการศึกษาเกี่ยวกับ โรคติดเชื้อมากกว่า กว้างขวาง เช่น การ เพาะเชื้อ มี Carrier เช่น **โรคคอ ตีบ ไทฟอยด์ แผลงเป็นพาหะนำโรค**

5. ความเชื่อสมัยใหม่

เริ่มต้นในศตวรรษที่ 20 ในยุโรป-อเมริกา มีการพัฒนาทางอุตสาหกรรม โรคที่เกิดขึ้นในระยะนี้จึงเป็นโรคไร้เชื้อ เช่น **โรคหัวใจ มะเร็ง**

ศึกษาความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ด้านสังคม เศรษฐกิจ

ยอมรับว่าโรคไร้เชื้อมีหลายสาเหตุ มีการค้นพบปัจจัยเสี่ยงที่ทำให้เกิดโรค

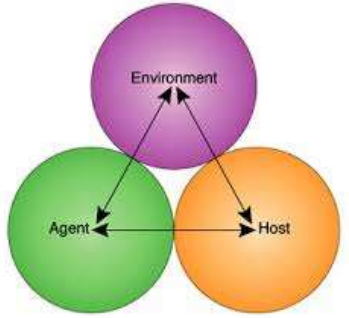
สธ. เตือนปลายฝนต้นหนาว เสี่ยงไข้หวัด
ซีดีเอ็มเหล่านี้ให้อุ่น อันตราย

โดย ไทยรัฐออนไลน์ 5 พ.ย. 2558 22:57

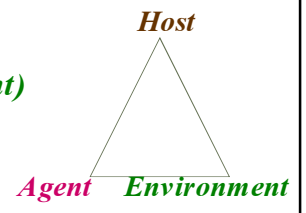
ที่มา: <https://www.thairath.co.th/content/537396>

แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยด้าน
สิ่งทำให้เกิด โรค บุคคล และสิ่งแวดล้อม
(Concepts of Agent Host and Environment)

ปัจจัยสามทางวิทยาการระบาด
หมายถึง ปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลเกี่ยวข้องกับการเกิดโรค
และการกระจายของโรคในชุมชน ประกอบด้วย

- ▶▶ สิ่งที่ทำให้เกิดโรค (*Agent*)
- ▶▶ มนุษย์ (*Host*)
- ▶▶ สิ่งแวดล้อม (*Environment*)

สิ่งที่ทำให้เกิดโรค (Agent)

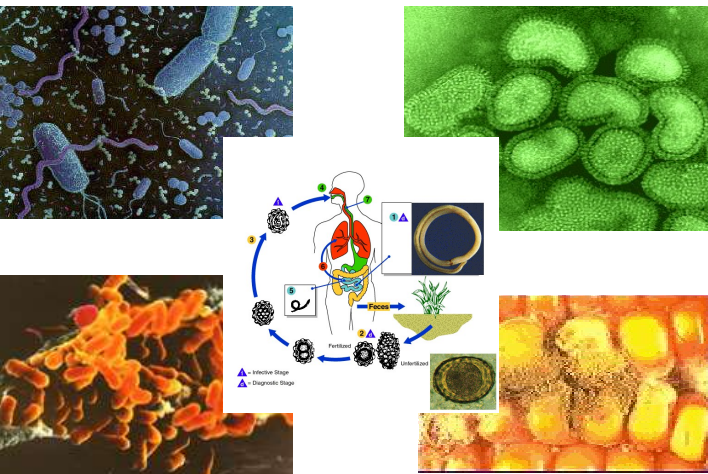
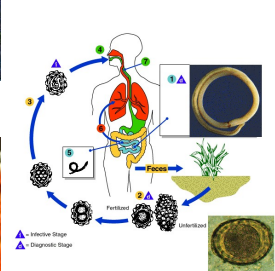

ปัจจัยหรือสาเหตุที่ทำให้เกิดโรค

- ☹️ สิ่งที่ทำให้เกิดโรคทางชีวภาพ
- ☹️ สิ่งที่ทำให้เกิดโรคทางเคมี
- ☹️ สิ่งที่ทำให้เกิดโรคทางกายภาพ
- ☹️ สิ่งที่ทำให้เกิดโรคทางด้านจิตใจและสังคม

15

สิ่งที่ทำให้เกิดโรคทางชีวภาพ (Biological Agents)

Aspergillus flavus growth on an ear of corn

สิ่งที่ทำให้เกิดโรคทางเคมี

สารเคมีต่างๆ ที่ก่อให้เกิดโรคได้ อาจเป็นสารเคมีภายนอกร่างกาย

ช่วยคลิตี ... ชีวิตเปื้อนตะกั่ว!

- สารเคมีภายในร่างกาย เช่น

17

สิ่งที่ทำให้เกิดโรคทางกายภาพ

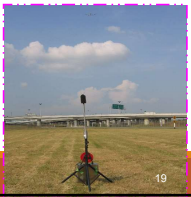

18

ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิและปัญหามลพิษทางเสียง

ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิเปิดใช้ เมื่อวันที่ 28 ค.ย. 49 มีจำนวนเที่ยวบินประมาณ 700 เที่ยวบิน/วัน ส่งผลให้เกิดเสียงดังรบกวนจนประชาชนร้องเรียนผ่านสื่อต่างๆ ซึ่งสาเหตุมาจากลักษณะการบินเส้นทางการบิน จำนวนเที่ยวบิน และเวลาการบิน

สิ่งที่ทำให้เกิดโรคทางด้านจิตใจและสังคม

ควมมืดบด ร.ร.
ไล่เทงยับ
4 นร.เซนต์โยฯ

ภาพจากอินเตอร์เน็ต นางจิตรลดา ศิลาวัณย์ พญิงสาว ผู้ต้องขังที่มข ใช้กรงมืดล้นเพ่งโพยเพื่อขโมยทรัพย์สินจากเรือนจำเซนต์โยเซฟคอนเวนต์

เจ้าหน้าที่ รพพบาลมีเอ็นเอชนำตัว ค.ญ. จันทจุฑา จุกษ์ศิริบุตร นักร้อง นักร้องในเซนต์โยเซฟคอนเวนต์ต่อจากห้องน้ำตัด หลังถูก พญิงรักล้นโพยทรัพย์สินปลายนพแลม (ภาพเล็ก) จ้างแท็กซี่จากวราสารหัส.

น.ส. จิตรลดา ศิลาวัณย์ภักดีสาวคลั่งใจ พท. พักพิงมืดไล่แทงเชื่อนนทบุรี ร.ร. เซนต์โยเซฟคอนเวนต์ในที่สุดถูกตำรวจจับได้แล้ว พร้อมถอดมิดของกลาง (รูปเล็ก) รับสารภาพฆ่าถึงตายและแผนนี้ทำร้าย จีระนภายโสภณพลาในเรือนจำเซนต์โย.

นศ.สาวถูกสาตามม่าเดียด-จิกตบเพื่อนร่วมสถาบัน

เคลวินวีส์ 13 กันยายน 2550 21

เมื่อวันที่ 16 เมษายน พ.ศ. 2550 เวลา 7 นาฬิกาตามเวลาท้องถิ่น นาย โข จิงอีย นักศึกษาวัยสิบสามปีจากเกาหลีใต้ในมหาวิทยาลัยวอชิงตันเนียทก เมืองแบล็กส์เบิร์ก มลรัฐวอชิงตันเนีย สหรัฐอเมริกา และกราดยิงหลายนัด มีคนเสียชีวิตอย่างน้อย 33 คน และรวมทั้งมือปืนด้วย และบาดเจ็บอย่างน้อย 29 ราย มีรายงานการยิงทั้งที่ตีเรียนและหอพัก

มนุษย์ (Host)

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์

- ☹️ อายุและเพศ
- ☹️ พันธุกรรมและเชื้อชาติ
- ☹️ ปัจจัยทางสรีรวิทยา
- ☹️ ปัจจัยทางด้านจิตใจ
- ☹️ การเคยมีภูมิคุ้มกันของโรคนั้นมาก่อน
- ☹️ การเคยเป็นโรคหรือได้รับการรักษาโรคนั้นมาก่อน

24

☹️ พฤติกรรมอนามัย

My Doctor said "Only 1 glass of alcohol a day". I can live with that.

6 พฤติกรรมอนามัยคือการดูแลสุขภาพให้แข็งแรงโดยการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันอย่างสม่ำเสมอ เช่น การออกกำลังกาย การรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ การพักผ่อนให้เพียงพอ การงดสูบบุหรี่ และการหลีกเลี่ยงการดื่มแอลกอฮอล์มากเกินไป

การออกกำลังกายเป็นประจำทุกวันอย่างน้อย 30 นาที จะช่วยลดความเสี่ยงของโรคหัวใจและหลอดเลือดได้มากถึง 50% การรับประทานอาหารที่มีประโยชน์และออกกำลังกายเป็นประจำทุกวันจะช่วยให้คุณมีสุขภาพที่ดีและมีความสุขได้ตลอดชีวิต

การงดสูบบุหรี่จะช่วยให้คุณหลีกเลี่ยงการสูดดมสารพิษที่อาจก่อให้เกิดโรคมะเร็งและโรคหัวใจได้ การงดสูบบุหรี่จะช่วยให้คุณมีสุขภาพที่ดีและมีความสุขได้ตลอดชีวิต

การหลีกเลี่ยงการดื่มแอลกอฮอล์มากเกินไปจะช่วยให้คุณหลีกเลี่ยงการเกิดโรคตับและโรคหัวใจได้ การหลีกเลี่ยงการดื่มแอลกอฮอล์มากเกินไปจะช่วยให้คุณมีสุขภาพที่ดีและมีความสุขได้ตลอดชีวิต

23

การสูบบุหรี่

สูบแล้วเป็นมะเร็งช่องปาก

สูบแล้วปากเหม็น กลิ่นบุหรี่

ควันบุหรี่ ทำให้เส้นเลือดสมองแตก

ควันบุหรี่ ทำให้หัวใจวายตาย

ควันบุหรี่ ทำร้ายผู้ใกล้ชิด

สูบแล้ว เป็นมะเร็งกล่องเสียง

ควันบุหรี่ นำชีวิตสู่ความตาย

ควันบุหรี่ ทำให้เกิดปอด

26

สิ่งแวดล้อม (Environment)

สิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัวมนุษย์ (Host) มีความสัมพันธ์และกระทบต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ได้ เช่น

อากาศ อาหาร น้ำ เชื้อโรค แมลงและสัตว์ต่างๆ

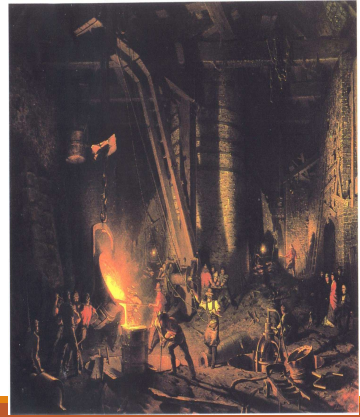
แบ่งเป็น 4 ประเภท

- 1. สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ
- 2. สิ่งแวดล้อมทางเคมี
- 3. สิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ
- 4. สิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม

1. สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

สภาพของความร้อน/แสงสว่างขณะทำงาน

2. สิ่งแวดล้อมทางเคมี

สารเคมีและ แก๊สต่างๆ ที่มีอยู่ในสิ่งแวดล้อม

การลักลอบทิ้งกากของเสียที่ อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี

ครั้งที่ 1

ลักลอบทิ้งกากของเสียซึ่งเป็นของเหลวปนเปื้อนโลหะหนัก (pH=2) และน้ำมัน เครื่องใช้แล้ว ลงบ่อขนาด 10 ไร่ ทำให้สารเคมีปนเปื้อนลำห้วยกรวด บริเวณบ้านหนองแขวะ ต.สุรศักดิ์ อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี จนชาวบ้านไม่สามารถใช้น้ำจากห้วยได้

น้ำในบ่อขุดหน้าดิน

กากตะกอน

การลักลอบทิ้งกากของเสียที่ อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี
ครั้งที่ 2

ลักลอบทิ้งสารเคมีมีกลิ่นเหม็นรุนแรงประกอบด้วยของเหลว สีน้ำตาลมีองค์ประกอบสารแอมโมเนีย และของเหลวสีเขียว ซึ่งเป็นกรด+ โดหะหนักที่บ่อขุดหน้าดินเก่า อยู่ห่างจากคลองที่เชื่อมกับอ่างเก็บน้ำบางพระ ~2 กม. ทำให้ประชาชนที่อาศัยในระยะ 200 เมตร เวียนศีรษะ และแสบจมูก

น้ำเสียในบ่อขุดหน้าดินเก่า   สภาพบริเวณที่เกิดเหตุ ส.ค. 2548

สถานการณ์สารอินทรีย์ระเหย (VOCs) ในบรรยากาศ พื้นที่มาบตาพุด อ.เมือง จ.ระยอง

ผลจากการเฝ้าระวังติดตามตรวจสอบปริมาณ VOCs พบสารอินทรีย์ระเหยมากกว่า 40 ชนิด ซึ่งเป็นสารก่อมะเร็งหลายชนิด เช่น ไวนิลคลอไรด์ (Vinyl Chloride) ไตรคลอโรเอทิลีน (Trichloroethylene) และ 1,3-บิวทาไดอิน (1,3-Butadiene) เป็นต้น **Volatile Organic Compounds**

3. สิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ

สิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย เช่น **เชื้อไวรัส แบคทีเรีย แมลง สัตว์ต่างๆ**

บางชนิดมีประโยชน์ในการช่วยสร้างสุขภาพ แต่ในบางชนิดก็ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ

Clostridium botulinum

ประชุม ครม. ได้อนุมัติงบ กลางจำนวน 33 ล้านบาท ตามที่กระทรวงสาธารณสุขเสนอ เพื่อนำมาแก้ปัญหา ทั้งการจัดซื้อซีรัมต้านพิษ โบทูลิซึมเพิ่มเติมจากประเทศญี่ปุ่น และจัดซื้อเครื่องช่วยหายใจ

เทคโนโลยีกับสุขภาพความงาม
โบท็อกซ์ (Botox)

The image is a promotional graphic for Botox. It features a central vial of Botox and a syringe. To the right are two side-by-side photos of a man's face, showing a reduction in forehead wrinkles. Below these are two more photos of a woman's eyes, showing a reduction in crow's feet. The text 'BOTOX Before (Above) After (Below)' is at the bottom left.

4. สิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม
 ขนบธรรมเนียม ประเพณี และความเชื่อ
 เช่น การร่อนน้ำมนต์รักษาโรค การงดของแสลง

The image contains two photographs. The left one shows a traditional Thai spirit house (san phra phang) on a wooden post in a rural setting. The right one shows a Buddhist monk in an orange robe performing a ritual with a palm-leaf fan (phra phang) over a person's head.

อ้วน สิ้นสะเทือนโรค และ โลก

The image shows a large, obese woman lying on a stretcher, being transported by several medical staff members wearing orange uniforms. The scene appears to be outdoors, possibly at a hospital entrance or a public event. A small inset image in the top right shows the same woman in a hospital bed.

อ้วน สิ้นสะเทือนโรค และ โลก

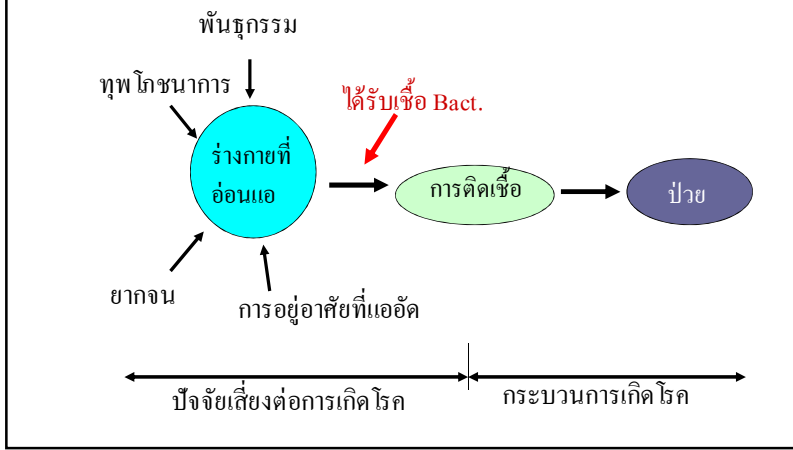
The image shows a large, obese woman lying on a hospital bed, covered with a blue blanket. She is surrounded by several medical staff members in white uniforms, who appear to be providing care or preparing for a procedure. The setting is a hospital room.

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเกิดโรค มี 4 ลักษณะ ได้แก่

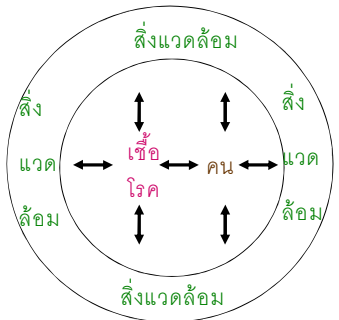
1. **Predisposing factor** เช่น อายุ เพศ ประวัติเคยมีการเจ็บป่วยมาก่อน
2. **Enabling factor** เช่น ฐานะยากจน ความรู้น้อย ขาดสารอาหาร สภาพแวดล้อมไม่ดี การดูแลทางการแพทย์ไม่ทั่วถึง
3. **Precipitating factor** เช่น การอยู่ใกล้ชิดผู้ป่วย การสัมผัสผู้ป่วย
4. **Reinforcing factor** เช่น การสัมผัสกับผู้ป่วยซ้ำ และการทำงานหนักเกินไปทำให้สุขภาพเสื่อมโทรม อาจกระตุ้นให้เกิดการเจ็บป่วยได้

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเกิดโรค

ระบบนิเวศวิทยาเกี่ยวกับมนุษย์ สิ่งแวดล้อม และ สิ่งที่ทำให้เกิดโรค

ระบบนิเวศวิทยาเกี่ยวกับการเกิดโรค เชื้อโรคและคน จะมีปฏิสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน โดยอยู่ในกรอบของสิ่งแวดล้อม

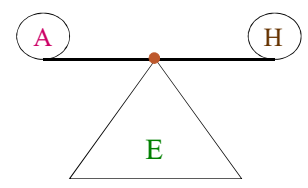
ปฏิสัมพันธ์ของ Agent - Host - Environment

1. ปฏิสัมพันธ์ของ **Agent - Environment**
เชื้อแบคทีเรียสามารถมีชีวิตอยู่ได้ในแสงแดด
2. ปฏิสัมพันธ์ของ **Host - Environment**
ความรู้สึกระงับ หนาวสั่น
3. ปฏิสัมพันธ์ของ **Agent - Host** เช่น มีไข้
4. ปฏิสัมพันธ์ของ **Agent - Host - Environment**
สภาพอากาศเปลี่ยนแปลงทำให้คนเป็นไข้หวัด

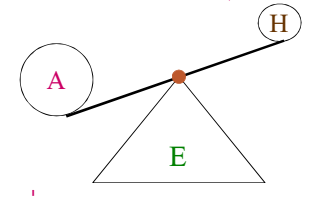
ภาวะที่มีความสมดุลและไม่มี ความสมดุล

Dr. John Gordon เป็นผู้คิดเอาปฏิกิริยาของ **Agent (A) Host (H)** และ **Environment (E)** ไปเปรียบเทียบกับ คาน พัดคัมและน้ำหนัก

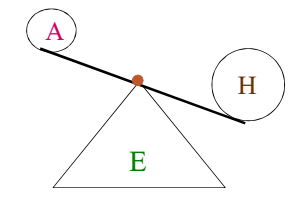
1. มีความสมดุลระหว่างปัจจัย - จะไม่เกิดโรค

2. สิ่งที่ทำให้เกิดโรคมีการเปลี่ยนแปลง เช่น เชื้อโรคเกิดการผ่าเหล่า (**Mutation**)

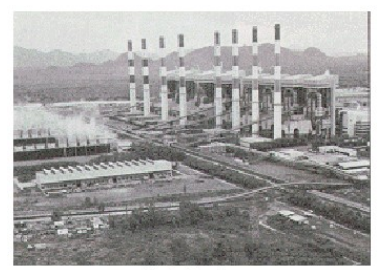

3. คนมีการเปลี่ยนแปลง เช่น มีพฤติกรรมไม่ถูกต้อง

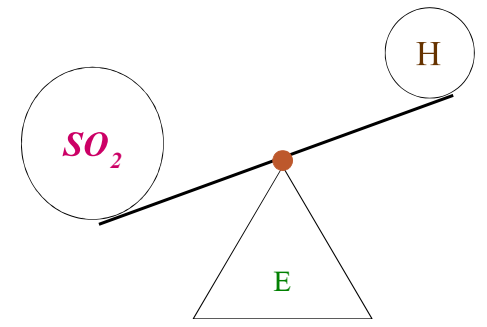
ตัวอย่าง : 1

เหมืองลิกไนต์ที่โรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ปล่อยสารพิษพวกซัลเฟอร์ไดออกไซด์ (**SO₂**) ทำให้ประชาชนในหมู่บ้านแม่พาน อ. แม่ทะ จ. ลำปาง ที่อยู่ห่างเพียง 800 เมตร ป่วยเป็นโรคปอดกว่า 250 หลังคาเรือน (สยามโพสต์ 7 กุมภาพันธ์ 2539)

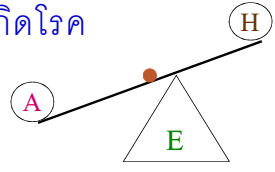
โรงไฟฟ้าแม่เมาะ

ตัวอย่าง : 1

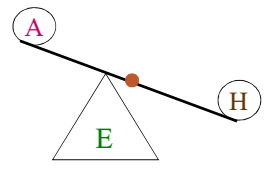

4. สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป

4.1 การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมสนับสนุนสิ่งทำให้เกิดโรค

4.2 การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมสนับสนุนคนหรือชุมชน

ตัวอย่าง : 2

การสร้างรถไฟฟ้าถือเป็นการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมซึ่งมีผลกระทบต่อการเพิ่มของผู้คน เสียง และ สารพิษบางชนิด มีผลกระทบต่อสุขภาพประชาชน โดยเฉพาะบริเวณชานชลา หากการระบายอากาศไม่เพียงพอ ในขณะเดียวกัน การเกิดรถไฟฟ้าเป็นการ ช่วยให้ประชาชนจากแหล่งต่างๆ เข้ามาเพิ่มขึ้นเกิดความหนาแน่นของประชากร ก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพได้

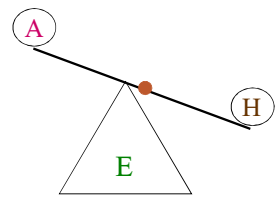
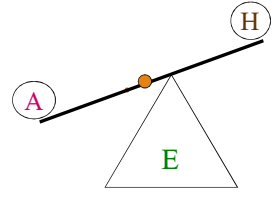
ตัวอย่าง : 2

การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม (E)

การเพิ่มของผู้คน เสียง และ สารพิษบางชนิด (A)

ผลกระทบต่อสุขภาพประชาชน (H)

ความหนาแน่นของประชากร (H)

ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดโรคติดเชื้อ

Agent

- 1. **Pathogenicity** คือ ความสามารถในการทำให้เกิดโรค ดูจากสัดส่วนคนเป็นโรคต่อคนที่สัมผัสโรค
- 2. **Vinulence** ความรุนแรงของโรค คือ ความสามารถที่จะแทรกซึม และทำให้เกิดโรค
- 3. **Infective dose** ปริมาณเชื้อโรค
- 4. **Reservoir** รังโรค คือ ที่อยู่เพื่อเจริญเติบโตของเชื้อ
- 5. **Source** แหล่งโรค คือ คนหรือวัตถุที่ไปรับเชื้อมา
- 6. **Carrier** พาหะ คือ ผู้ป่วยที่หายจากโรคแล้วแต่ยังมีเชื้อในร่างกาย หรือผู้ติดเชื้อแต่ไม่มีอาการ

การถ่ายทอดโรค (Transmission)

การแพร่ของเชื้อจากที่หนึ่งไปสู่อีกที่หนึ่ง หรือ จากคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่ง การถ่ายทอดโรคมี 2 วิธี

- 1. การถ่ายทอดโรคโดยตรง (Direct transmission)
- 2. การถ่ายทอดโรคโดยอ้อม (Indirect transmission)

การถ่ายทอดโรคโดยตรง (Direct transmission)

การสัมผัส

แพร่โดยตรงการ Droplets โดยการไอ จาม จากการถ่ายเลือดหรือผ่านรก

การถ่ายทอดโรคโดยอ้อม (Indirect transmission)

นำโดยวัตถุ (Vehicle-borne)

นำโดยแมลง (Vector-borne)

- o Mechanical Vector
- Biological Vector

Flies may carry diseases such as hepatitis A, typhoid, amebic dysentery and polio by contaminating food or water

Aedes aegypti (female)

#ADAM

นำโดยอากาศในระยะไกล (Long distance airborne transmission)

หลักการป้องกันและควบคุม

Agent

- 1. การวินิจฉัยแต่แรกเริ่มและรักษาทันที
- 2. การค้นหา/รักษาพาหะ
- 3. การควบคุมแหล่งแพร่เชื้อ

หลักการป้องกันและควบคุม

Host

1. การส่งเสริมสุขภาพ

2. การคุ้มกันเฉพาะ

- การฉีดวัคซีน
- การให้ยาป้องกันโรค

หลักการป้องกันและควบคุม

Environment → การควบคุมสิ่งแวดล้อม

ขยะ, น้ำเสีย, สิ่งปฏิกูล, สัตว์และแมลงที่เป็น
สัตว์นำโรค

Submission #1238B
© TSS & its Photographers
info@tssphoto.com
801-363-9700

คำศัพท์ที่เกี่ยวข้อง: การบ้าน

- ระยะฟัก (Latent period)
- ระยะติดต่อ (Infections period)
- ระยะฟักตัว (Incubation period)
- พาหะ (Carrier)
- ผู้ป่วยติดเชื้อที่ไม่มีอาการ (Inapparent case or silent infection)
- ผู้สัมผัส (Contact)
- อัตราป่วยของผู้สัมผัสกับผู้ป่วยรายแรก (Secondary attack rate)

สรุป

ปัจจัยสามทางระบาดวิทยา ประกอบด้วย สิ่งที่ทำให้เกิดโรค (Agent) มนุษย์ (Host) สิ่งแวดล้อม (Environment) ซึ่งในภาวะปกติจะมีความสมดุลระหว่างปัจจัยสาม ทำให้ไม่มีโรค หรือการระบาดของโรค เกิดขึ้นในชุมชน

แต่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยใด
ปัจจัยหนึ่ง ทำให้เกิดภาวะไม่สมดุล
ซึ่งเป็นสาเหตุของการเกิดโรค หรือ
การระบาดของโรคเกิดขึ้นในชุมชน

